

Kiss Gábor

„Viam meam persequor”

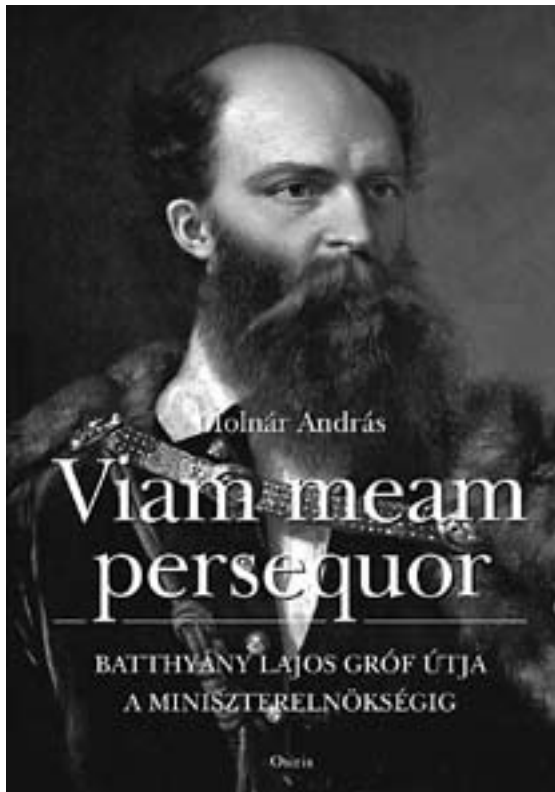
Batthyány Lajos gróf útja a miniszterelnökségig

„Barátom, ez ember előtt kalapot veszünk: a legváratlanabb körülményekben is éleslátású, mint a hiúz, maga elhatározásában sebes, mint a villám, s aztán szilárd és hajthatatlan, mintha minden idege vasból volna.” Ezt a nem mindennapi jellemzést nem más, mint Kossuth Lajos írta róla Wesselényi Miklós bárónak, a később döntő jelentőségűnek bizonyult 1847-es országgyűlési választások végeztével; levelében egyenesen „históriai nevezetességű szerep”-nek nevezte Batthyány Lajos tevékenységét, melyet „ő mint az ellenzék központi bizottmányának elnöke” a választásokon folytatott, illetve az országgyűlés alatt vinni fog.

Kossuth Lajos – mint olyan nagyon találóan és pontos sokszor élete során fogadtatott el hitelesnek az egykori – első és mind-reformkori tevékenységéről és összeállította,⁵⁶

részletes áttekintést ad reformkori tevékenység-
tevékenységről. A kép, annak, hogy az egymást bántak a magyar história korábban Deák Ferenc polimár elvégezte, hasonló Lajosról az átlagpolgárrögzül: az egyik az első, miniszterelnökét ábrázolamint polgári ruhában, fogadja a kivégző osztag alakultak ki e sztereotípiák: udvar és tisztségviselői a közellenségének tekintetlen eszközöztől nem riadsoha nem rehabilitálták, sem bocsátottak meg a Monarchia éppen arra amelyet ő (és Deák) mártak. Ekkoriban leginkább róla, és kisebb jelentőségű

a személyes benyomások éppúgy torzították, mint a mártíromsággal járó köteles tisztelet. Ráadásul ebben az időben az ország egyik felének Deák Ferenc, a másik felének Kossuth Lajos volt az ikonja – Batthyánynak csak hátrébb eső hely jutott a pantheonban. A két világháború között, 1932-ben – Károlyi Árpád jóvoltából – végre fény derült az ellene folytatott gyalázatos, koncepció per háttérére, s ő a Batthyányról szóló könyvében szépen össze is foglalta, amit a nagy politikus életéről, reformkori pályafutásáról akkor tudni lehetett. A fő nemzeti példakép azonban ekkor Széchenyi István volt, aki, mint ismeretes, politikai értelemben Batthyány Lajos vetélytársa, időnként ellenlábasa is volt – ez ismét nem tette lehetővé, hogy a nemzeti emlékezetben méltó helyére kerüljön, sőt Molnár Andrászt idézve „ezt követően kerek fél évszázadig nem készült olyan írás, amely részben vagy egészben Batthyány reformkori pályafutását tárgyalta volna.” Ezt tapasztaltuk egyébként Deák Ferenc esetében is – nyilván a háborús évek, s az azt követő marxista fordulat a történetírásban nem kedvezett az elsősorban reformerként számon tartott nemzeti nagyságok tiszteletének,

sokszor élete során – most is tosan fogalmazott; de – mint – most is csak jóval később kijelentése. Molnár András, aki járt mártír – miniszterelnök a fenti című könyvet írta művének első fejezetében a Batthyány Lajos életével, el kapcsolatos történetírói amit felrajzol, hű lenyomata váltó történeti korok hogy jeles személyiségeivel (ezt tika pályájának értékelésekor tanulságokkal). Batthyányban két közhelyszerű kép felelős magyar kormányja, díszmagyarban, a másik, féltérden állva, karját kitérva tűzét. Nyilván nem véletlenül Batthyány Lajost a Habsburg-birodalom egyik első számú ték, ennek érdekében semmitak vissza, hogy elpusztítsák; és a dualista állam idején neki – dacára annak, hogy a mintára szerveződött újjá, az 1840-es években elgondol-a kortársak emlékeztek meg történészek; de értékelésüket

56 Molnár András: „Viam meam persequor” Batthyány Lajos gróf útja a miniszterelnökségig. Budapest, Osiris kiadó. 2007. 774 p.

akik közül ráadásul Batthyány még nagybirtokos is volt, sőt ahogy a kortársak megállapították, „büszke oligarcha”. A zászlókon ismét Kossuth Lajos és Petőfi, a meg nem alkuvó forradalmárok képe lobogott, évtizedekre eltorzítva a felnövekvő generációk történelmi tudatát.

Batthyány Lajos miniszterelnöki tevékenységét az 1970-es évektől kezdték újra kutatni és értékelni (elsősorban Urbán Aladár tevékenységét kell kiemelni), reformkori politikusi pályafutása azonban csak az 1980-as évektől kezdett feltárulni. Molnár András 1982-re, Batthyány születése 175. évfordulójára teszi az „áttörést”, vagyis annak a tudományos konferenciának a megszervezését, amely már érdemileg foglalkozott a gróf életével, ifjúkorával, a reformkorban kifejtett munkásságával. Ettől az időtől kezdve az életművével kapcsolatos kutatások és publikációk valóságos áradata indult meg, újabb és újabb részletekkel, érdekességekkel gazdagítva a Batthyány Lajosról alkotott képet. Molnár András mintegy tizenöt esztendeje kapcsolódott be a kutatásokba, amit nyilvánvalóan inspirált és meg is könnyített az, hogy ezzel együtt ő Deák Ferenc életének, reformkori tevékenységének is rendkívül avatott kutatója. Ma már nem kétséges – épp e két államférfi politikai pályáját együtt szemlélve –, hogy mindkettőjüknek kulcsszerepe volt abban, hogy a reformkori liberális felfogású köznemesekből és mágnásokból (előbb külön-külön, majd mindinkább egységesülve) kialakult egy politikailag ütőképesebb, elvi és gyakorlati szempontból felkészült, az ország átalakítását nagyon tudatosan előkészítő és lefolytató erő, melyet akkor még nem is tartottak mai értelemben vett pártnak, csak együttműködő ellenzéknek.

Molnár András – számos rész tanulmányt publikálva – először 1996-ban kísérelte meg felvázolni Batthyány Lajos 1848 előtti „politikai életrajzát”, majd több összefoglalás mellett 1998-ban közzétette a gróf reformkori „munkáinak” első, válogatott gyűjteményét. (Az idézőjel azért van, mert Batthyány Lajos egy publikációt leszámítva nem írt klasszikus értelemben vett műveket: „munkáin” elsősorban leveleit és beszédeit kell érteni, ezek viszont szerves részét képezik politikusi tevékenységének.) A fent említett két művet azért kell külön kiemelni, mert most, egy évtized múltán a szerző tulajdonképpen ezeket dolgozta össze egy kötetbe – csak éppen kibővítve, átdolgozva, az elmúlt évek bőséges kutatási eredményeit is beleépítve. Tekintélyt parancsoló kötet, terjedelmét tekintve is (több, mint 770 oldal!), tartalmára nézve pedig még inkább. A historiográfiai áttekintés után következik az életrajz, mely a születéstől a miniszterelnökké jelölésig követi a pályafutást, kiegészítve időrendi és leszármazási táblákkal. A beszédek, levelek, egyéb írásként 229 tétel tesznek ki, talán minden szöveg benne van, amely ebből az időszakból ismert és fontos.

Az értő szemű – és szívű – olvasó számára valószínűleg a legérdekesebb, legmegragadóbb rész Batthyány Lajos pályaképének és személyiségének megrajzolása. Molnár András elképesztő mennyiségű szak- és háttérolalom, forráskutatás felhasználásával készítette el számunkra portréját: a szemünk előtt rajzolódik ki e rendkívüli ember életútja, akinek a sors csak 42 évet engedett élni, abból is egy rövid évtizedet töltött el a politikusi pályán. Élete sok szempontból rendhagyó volt: apa – és gyakorlatilag anya – nélkül nőtt fel, a zabolátlan ifjúból mégis szerető férj, jó apa és gondos gazda lett. Neveltetésénél fogva az igazi anyanyelve a német volt, felnőttkorában görcsösen tanult magyarul, de nála jobb hazafit keveset lehetne felmutatni. Minden előzmény nélkül jelent meg az országgyűlésen 1839-ben, mégis rövid időn belül a liberális ellenzékiek vezéralakjává vált. Gazdag és büszke főúr volt, aki számos jövedelmező, modern vállalkozásba befogott (cukorgyártás, selyemgombolyítás) - de nem élte a fiatal mágnások sokszor kárhoztatott henyé és pazarló életmódját, hanem idejét, energiáját, pénzét az ország sorsának jobbítására fordította. (Ebben méltó társa volt felesége, Zichy Antónia is.) Kortársai többször kárhoztatták, hogy vezéri szerepre tör, gögös oligarcha – de alig volt nála nagyobb ellensége az abszolutizmusnak, önkényuralomnak, és nagyobb barátja a törvényességnek, alkotmányosságnak. A nemzetiségi kérdésekben kortársait meghaladó toleranciával nyilvánult meg. Az is csak mostanában vált szélesebb körben ismertté, (főleg Deák Ágnes kutatásainak köszönhetően), hogy milyen intenzív kapcsolatot ápol a Habsburg Birodalom más országaiban működő liberális erőkkel – megértette és képviselte is azt a gondolatot, hogy Magyarország számára a legnagyobb támasz az lenne, ha a birodalom más részei is alkotmányosan működnének, hiszen kétféle államjogi formában nem lehet egy birodalmat kormányozni. Ez a felismerés lett a tragédiája is, hiszen a Habsburg család és az őket körülvevő adminisztráció a hosszú szövettségi álomból ébredve még nem volt felkészülve erre a váltásra, és minden erővel arra törekedtek, hogy a dinasztia uralkodása alatt, a régi (értsd abszolutisztikus) módon tartsák egyben a birodalmat. Batthyány Lajos perében az alkotmányossági törekvések az államrend elleni felforgatásnak minősültek, és halált érdemeltek... A tiszta jellemű és szilárd értékrendű gróf nem is tudta elképzelni, hogy fogvatartói egyáltalán bűnösnek találhatják és elítélhetik, hiszen ő mindig a törvényesség talaján állt. Utolsó estéi egyikén, mikor mégis megértette, hogy nem számít semmi, ami jogszerű, neki akkor is pusztulnia kell, feleségéhez írott levelében utalt vissza híres jelmondatára: „Viam meam persecutus sum [saját utamat jártam], ezért ölnek meg engem.” Az abszolutizmus talaján létrejött birodalom azonban még két évtizedet sem élt – a régi barát, Deák Ferenc közreműködésével mégis megvalósult Batthyány Lajos álma, az alkotmányos monarchia. A polgári Magyarország képviselőitől kapott egy dísztemetést meg egy örökmécses. Itt az ideje, hogy nemzeti emlékezetünkben is az őt megillető helyre kerüljön. Ez a könyv biztosan hozzásegít ehhez.